

Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatası tərəfindən 2010-cu ildə
Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinə təqdim edilmiş

TƏKLİFLƏR

1. “Sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin təhsili (xüsusi təhsil) haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2001-ci il 5 iyun tarixli 136-IIQ nömrəli Qanununun icrasını təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin “Evdə təhsil almaq hüququ verən xəstəliklərin siyahısının və evdə fərdi təhsilin təşkili Qaydalarının təsdiq edilməsi barədə” 2002-ci il 10 may tarixli 77 nömrəli Qərarı qəbul olunmuşdur. Həmin Qərarla evdə fərdi təhsilin təşkili forması kimi Evdə fərdi təhsil məktəblərinin yaradılması nəzərdə tutulmuşdur. Göstərilən Qərara uyğun olaraq respublikanın bir sıra şəhərlərində həmin məktəblər yaradılaraq fəaliyyət göstərir. Lakin Evdə fərdi təhsil məktəblərinin rəhbər işçilərinin, inzibati-təsərrüfat, tədris-yardımcı, tibbi və xidmətedici heyətinin say tərkibini müəyyənləşdirən normativ sənəd qəbul edilməmişdir. Bu səbəbdən qeyd olunan məktəblərdə göstərilən şatların sayı və tərkibi aidyyəti təhsil şöbələri tərəfindən müəyyən edilir. Bu isə öz növbəsində göstərilən təhsil müəssisələrində fəaliyyət göstərən şatlara nəzarət olunmasında müəyyən çətinliklər yaradır.

Ona görə də həmin məktəblərin rəhbər işçilərinin, inzibati-təsərrüfat, tədris-yardımcı, tibbi və xidmətedici heyətinin say tərkibi üzrə müvafiq normativ sənədin hazırlanmasını təklif edirik.

2. Təhsil şöbələrinin nəzdində məktəbdənkənar müəssisələrin fəaliyyəti “Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi sistemindəki məktəbdənkənar müəssisələr haqqında nümunəvi Əsasnamə” və digər normativ sənədlərlə tənzimlənir. Əsasnaməyə müvafiq olaraq məktəbdənkənar müəssisə həmin ərazidə ictimai tələbatın olması nəzərə alınmaqla və bunun üçün kadrlar, zəruri maddi-texniki baza, maliyyə vəsaiti olduqda Azərbaycan Respublikasının mərkəzi icra hakimiyyəti orqanları və Təhsil Nazirliyi ilə razılaşıdırılmaqla yerli icra hakimiyyəti orqanlarının qərarı ilə açılır. Bu Əsasnaməyə əsasən hər bir şagird bir neçə dərəkdə və digər birlikdə məşğul olmaq, il ərzində onları dəyişmək hüququna malikdir. Aparılmış audit tədbirləri nəticəsində müəyyən olunmuşdur ki, bir sıra təhsil müəssisələrində dərəklər üzrə profillərin seçilməsi, eyni zamanda həmin dərəklərin komplektləşdirilməsində müəyyən problemlər yaranır. Belə ki, hər bir dərəkdə tələb olunan şagirdlərin sayını təmin etmək üçün 1 şagirdin adı 2-3, bəzi hallarda isə 5-6 və daha çox dərənəyə yazılır, başqa sözlə dərəklərdə şagirdlərin iştirakı konkret müəyyən edilmədiyindən demək olar ki, hər bir rayonda süni surətdə onlarla belə dərəklər yaradılır. Bu isə öz növbəsində respublika səviyyəsində böyük məbləğlərdə vəsaitlərin səmərəsiz xərclənməsinə gətirib çıxarır.

Keçirilən audit tədbirləri zamanı Palata tərəfindən yüzlərlə belə dərnəklərin bağlanılmasına nail olursa da məsələnin köklü surətdə həll olunmasını təmin etmək və həmin məqsədlərə ayrılmış büdcə vəsaitlərindən səmərəli istifadəni təmin etmək üçün Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1994-cü il 19 sentyabr tarixli 334 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi sistemindəki məktəbdənkənar müəssisələr haqqında nümunəvi Əsasnamə”nin 7-ci bəndində il ərzində hər şagirdin konkret olaraq neçə dərnəkdə iştirakının qeyd olunması məqsədmüvafiq olardı.

3. Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi və Maliyyə Nazirlikləri ilə razılaşdırılmaqla Təhsil Nazirliyi tərəfindən 11 dekabr 1996-cı il tarixdə 46-17-3490/16 nömrəli əmrlə “Təhsil müəssisələrində çalışan işçilərə əlavə haqların ödənilməsinə dair Təlimat” təsdiq edilmişdir. Bu Təlimatın V bölməsinin 2-ci bəndində ümumi tipli internatlarda, liseylərdə, gimnaziyalarda, müəllif məktəbində, körpələr evində (uşaq bağçası-körpələr evində körpə qruplarda) işləyən pedaqoji işçilərin əmək haqqının stavka və vəzifə maaşlarının 15 faizi miqdarında artırılması nəzərdə tutulmuşdur. “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 50-ci maddəsinin 5-ci bəndində həftəlik tarif stavkası 12 saat həcmində müəyyən olunmuşdur. Aparılmış audit tədbirləri nəticəsində təhsil müəssisələrində göstərilən qrup pedaqoji işçilərin əmək haqqının stavka üzrə əmək haqqının 15 faizi həcmində deyil, faktiki dərslər yükü üzrə əmək haqqının 15 faizi qədər artırılması halları aşkar edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi tərəfindən də əmək haqqının stavka üzrə əmək haqqının 15 faizi həcmində deyil, faktiki dərslər yükü üzrə əmək haqqının 15 faizi qədər artırılması barədə yerlərdən daxil olan sorğulara bir sıra hallarda birmənalı cavablar verilmir ki, bu da son nəticədə yerlərdə büdcə vəsaitinin səmərəsiz istifadə edilməsinə şərait yaradır.

Bunları nəzərə alaraq göstərilən nöqsanların aradan qaldırılması və Təlimatın tələblərinin birmənalı aydınlaşdırılması məqsədilə yerlərə müvafiq təlimatı məktublara göndərilməsini məqsəduyğun hesab edirik.

4. Azərbaycan Respublikası Maliyyə və Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirlikləri ilə razılaşdırılmaqla Təhsil Nazirliyi tərəfindən 11 dekabr 1996-cı ildə təsdiq olunmuş 46-17-3490/16 nömrəli “Təhsil müəssisələrində çalışan işçilərə əlavə haqların ödənilməsinə dair Təlimat”da xüsusi tipli internatlarda (əqli və fiziki inkişafında qüsurlu, ciddi tərbiyəyə ehtiyacı olan, uzun müddətli müalicəyə ehtiyacı olan internat peşə sağlamlıq məktəbində) və məktəbəqədər müəssisələrdə, uşaq evlərində, həddi buluğa çatmayanlar üçün qəbul bölgü məntəqələrində, xəstə uşaqlar üçün məktəblərdə, xəstə uşaqlarla fərdi, qrup halında məşğul olan, ümumtəhsil məktəbləri nəzdində xüsusi təyinatlı sinif və qruplarda işləyən pedaqoji işçilərin əmək haqqı, stavka və vəzifə maaşlarının 20%-i həcmində artırılması nəzərdə tutulmuşdur.

Bununla yanaşı, 5 iyun 2001-ci il tarixində “Sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin təhsili (xüsusi təhsil) haqqında” Azərbaycan Respublikasının 136-IIQ nömrəli

Qanunu qəbul olunmuş və xüsusi təhsilin forması kimi xüsusi təhsil müəssisələrində və bölmələrində təhsil, evdə fərdi təhsil formaları müəyyən edilmiş və həmin Qanunun 28.2-ci maddəsində yalnız xüsusi təhsil müəssisələrində və bölmələrində çalışan şəxslərin əmək haqqına 50,0% əlavə olunması nəzərdə tutulmuşdur. Göstərilən Qanunda evdə fərdi təhsillə məşğul olan pedaqoji işçilərin əmək haqqına əlavələrin ödənilməsi öz əksini tapmamışdır. Buna baxmayaraq, bir çox təhsil müəssisələrində evdə fərdi təhsilin xüsusi təhsilin bir forması olmasına istinad edilərək xəstə uşaqlarla fərdi məşğul olan işçilərin də əmək haqqı 50,0% həcmində artırılır ki, bu da xeyli miqdarda büdcə vəsaitlərinin əsassız xərclənməsinə səbəb olur.

Göstərilənləri nəzərə alaraq müvafiq icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən təsdiq olunmuş “Təhsil müəssisələrində çalışan işçilərə əlavə haqların ödənilməsinə dair Təlimat”ın “Sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin təhsili (xüsusi təhsil) haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğunlaşdırılması məqsədmüvafiq olardı.

5. Aparılmış maliyyə-büdcə nəzarəti tədbirləri nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinin rəhbər işçiləri, inzibati-təsərrüfat, tədris-köməkçi, tibbi və xidmətedici heyətinin say tərkibi vahid normativlə deyil, ayrı-ayrı müəssisə rəhbərlərinin əmrləri ilə müəyyənləşdirilir. Bu da artıq ştat vahidlərinin, bir-birini təkrarlayan struktur bölmələrinin saxlanılmasına və son nəticədə artıq büdcə vəsaitinin istifadəsinə şərait yaradır.

Bunları nəzərə alaraq Palata ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinin rəhbər işçilərinin, inzibati-təsərrüfat, tədris-yardımcı, tibbi və xidmətedici heyətinin say tərkibini müəyyənləşdirən normativ sənədin hazırlanmasını təklif edir.

6. 2001-ci il 5 iyun tarixində qəbul edilmiş “Sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin təhsili (xüsusi təhsil) haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununda uşaqların evdə, xüsusi təhsil müəssisələrində, reabilitasiya mərkəzlərində və stasionar səhiyyə müəssisələrində xüsusi təhsilə cəlb olunmaları nəzərdə tutulmuşdur. Qanunda xüsusi təhsilə cəlb olunmuş uşaqların valideynlərinə və ya qanuni nümayəndələrinə uşaqlarını xüsusi təhsil müəssisələrinə, sağlamlıq və reabilitasiya mərkəzlərinə və tibb müəssisələrinə aparıb-gətirmək üçün müvafiq məbləğdə vəsaitin ayrılması qeyd olunmuşdur. Lakin xüsusi təhsilə cəlb olunmuş uşaqların sağlamlıq və reabilitasiya mərkəzlərinə və tibb müəssisələrinə aparılıb-gətirilməsinin həkimə aparılıb-gətirilmə kimi qəbul olunması səbəbindən bir sıra hallarda Qanunun göstərilən müddəaları düzgün icra olunmur.

Belə ki, qeyd olunan Qanunun icrasını təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2002-ci il 29 may tarixli 85 nömrəli Qərarı ilə “Reabilitasiya mərkəzləri haqqında Əsasnamə”nin təsdiq olunmasına baxmayaraq, onların yaradılması indiyədək təmin olunmamışdır. Bununla belə, xüsusi təhsilə cəlb olunmuş uşaqların valideynlər və digər qanuni nümayəndələr tərəfindən

Qanunda göstərilən mərkəzlərə aparılıb-gətirilməsi Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi və Səhiyyə Nazirliklərinin tabeliklərində fəaliyyət göstərən sağlamlıq və reabilitasiya mərkəzlərinə aparılıb-gətirilmə, habelə tibb müəssisələrinə aparılıb-gətirilmə isə xəstəxana və poloklinikalarda həkim müayinəsinə aparılıb-gətirilmə kimi qəbul edildiyindən bu istiqamətlərə əsassız olaraq müvafiq məbləğlərdə büdcə vəsaitləri yönəldilir.

Bunları nəzərə alaraq Hesablama Palatası “Sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin təhsili (xüsusi təhsil) haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 26.3-cü maddəsinin tələblərinin yerlərdə düzgün tətbiq olunmasını təmin etmək məqsədilə aidiyyəti mərkəzi icra orqanları tərəfindən müvafiq normativ-metodiki sənədin hazırlanmasını, həmçinin Qanunda nəzərdə tutulmuş reabilitasiya mərkəzlərinin yaradılması üçün müvafiq tədbirlərin görülməsini məqsədamüvafiq hesab edir.

7. “Təhsil ocaqlarında, xəstəxanalarda və sosial sahənin digər ictimai müəssisələrində vətəndaşların qida normalarının təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1994-cü il tarixli 09 mart 103 nömrəli Qərarında körpələr evində, bağça-körpələr evində və uşaq evlərində uşaqlar üçün qida normaları yaş qrupları (0 cümlədən, 1 yaşadək, 1 yaşdan 1,5 yaşadək, 1,6 yaşdan 3 yaşadək) üzrə ayrı-ayrılıqda müəyyənləşdirilmişdir. Uşaq xəstəxanalarında isə qida normaları yaş qrupları üzrə deyil, 0-18 yaş qrupu üzrə eyni normada müəyyən edilmişdir. Başqa sözlə, Qərarıda doğum evləri (şöbələri) və uşaq xəstəxanalarında (şöbələrində) bir nəfərə düşən ərzaq norması uşaqların yaş qrupları üzrə müəyyənləşdirilməmiş və 17 yaşadək olan uşaqlar üçün eyni qida norması təsdiq edilmişdir, yəni Qərarıda qida normalarının müəyyənləşdirilməsi üçün iki müxtəlif yanaşma tətbiq edilmişdir ki, bu da yerlərdə qida rasionunun müəyyən olunmasında və ərzaq məhsullarından istifadə prosesində qeyri-müəyyənlik hallarının yaranmasına səbəb olur.

Ona görə də Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin “Təhsil ocaqlarında, xəstəxanalarda və sosial sahənin digər ictimai müəssisələrində vətəndaşların qida normalarının təsdiq edilməsi haqqında” Qərarında qida normalarının müəyyən olunmasında vahid yanaşmanın tətbiq edilməsi məqsədilə müvafiq dəyişikliklərin aparılması məqsədamüvafiq olardı.

8. Səhiyyə müəssisələrinin fəaliyyətini tənzimləmək məqsədilə hazırkı sürətli inkişaf templəri və aparılan islahatlar ilə uzlaşmayan, keçmiş SSRİ Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən təsdiq edilmiş ştat normativlərindən istifadə olunurdu. Palata həyata keçirdiyi nəzarət tədbirlərinin nəticələrinə əsasən həmin normativlərin mövcud iqtisadi duruma uyğun gəlməməsi, bir çox hallarda isə maliyyə pozuntularının baş verməsinə səbəb olması, həmçinin səhiyyə sistemini tənzimləyən yeni normativ sənədlərin hazırlanması barədə Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyinə müvafiq təqdimat məktubu ilə rəsmi müraciət etmişdir. Buna müvafiq olaraq Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən respublikanın şəhər və

rayonlarında mərkəzi xəstəxanaların çarpayı fondunun real tələbata uyğunlaşdırılması prinsipi, habelə səhiyyə sisteminə ayrılan büdcə vəsaitinin məqsədyönlü və səmərəli istifadə edilməsi əsas götürülərək səhiyyə müəssisələrində çarpayı fondunun sayının, şəbəkə, ştat və kontingent göstəricilərini tənzimləyən yeni normativ-hüquqi sənədlərin hazırlanılmasına başlanılmışdır. Bundan sonra Nazirlik tərəfindən 31.10.2008-ci il tarixli 151 nömrəli əmrə təsdiq edilməklə “Azərbaycanda əhalinin tibbi kadrlar və xəstəxana çarpayıları ilə təminatının say həddinin təsdiq edilməsi barədə” sənəd hazırlanmış, tibbi kadrlar və xəstəxana çarpayıları ilə təminatın say həddi müəyyən edilmişdir. Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən verilən məlumata görə həyata keçirilmiş tədbirlər 22 fevral 2010-cu il tarixinə ölkənin 49 rayonu üzrə mövcud olmuş 30965 çarpayı sayını 18516 çarpayı və ya 59,8% azaltmağa imkan vermişdir.

Həmin göstəricilərin sosial əhəmiyyətini və iri miqyaslı maliyyə tədbiri olduğunu nəzərə alaraq müvafiq qaydada normativ-hüquqi sənəd statusunda sənədin hazırlanmasını və şəbəkə, ştat, kontingent göstəricilərinin hazırlanacaq normativ sənədə uyğun yenidən müəyyənləşdirilməsini məqsədmüvafiq hesab edirik.

9. “Yaşayış minimumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa (Maddə 1.0.9.) və “Ünvanlı dövlət sosial yardımı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa (Maddə 1.0.1.) görə ehtiyac meyarının əhalinin əsas sosial-demoqrafik qrupları üzrə (əmək qabiliyyətli yaşdan aşağı, əmək qabiliyyətli yaşda və əmək qabiliyyətli yaşdan yuxarı) təsdiq edilmiş yaşayış minimumundan asılı olaraq ayrı-ayrılıqda təyin edilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Palata tərəfindən aparılan təhlil zamanı müəyyən edilmişdir ki, ünvanlı dövlət sosial yardımı mexanizminin fəaliyyətə başladığı vaxtdan ehtiyac meyarı həddinin təsdiq edilməsi haqqında 2007-2009-cu illərdəki Azərbaycan Respublikasının Qanunlarında və “Ünvanlı dövlət sosial yardımının təyin edilməsi məqsədilə ehtiyac meyarının həddinin təsdiq edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 14 iyun 2006-cı il tarixli 145 nömrəli Qərarında ehtiyac meyarı bütün qruplar üzrə eyni səviyyədə və yaşayış minimumu ilə əlaqələndirilmədən müəyyən olunmuşdur. Bu, bir tərəfdən mövcud Qanunların tələblərinə uyğun deyildir, digər tərəfdən isə yardımın maliyyələşdirilməsi məqsədilə real tələbatın əsaslı şəkildə proqnozlaşdırılmasına mane olur.

Bu baxımdan ehtiyac meyarının “Yaşayış minimumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edildiyi formada hər bir sosial-demoqrafik qrup üçün ayrı-ayrılıqda təsdiq edilməsini və bunlar arasında uyğunluğun yaradılmasını məqsədmüvafiq hesab edirik.

10. “Ünvanlı dövlət sosial yardımı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda “ailənin gəlirləri - ailə üzvlərinin bütün növ gəlirləri, o cümlədən ailə üzvlərinə bağışlanmış hədiyyələr, mülkiyyətdən, ailə üzvlərinə məxsus əmlakdan, şəxsi yardımçı təsərrüfatdan əldə olunan və yaxud əldə oluna biləcək pul və natural formada gəlirlərinin toplusu” kimi müəyyən olunsun da, Azərbaycan Respublikası

Nazirlər Kabinetinin 2006-cı il 2 fevral tarixli 32 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Ailənin orta aylıq gəlirinin hesablanması Qaydası”nda “ümumi gəlir” anlayışı konkret olaraq müəyyən edilmədən istifadə olunmuşdur. Başqa sözlə, həmin Qaydanın məzmununda “ailənin gəliri” anlayışına istinad edilməsinə və onun tərkib hissələrinin müəyyən olunmasına baxmayaraq, adambaşına düşən gəlirin hesablanması üçün ailənin gəlirləri deyil, “ümumi gəlir” anlayışından istifadə olunmuşdur. “Ümumi gəlir”in hansı mənbələrdən formalaşdığı müəyyən edilmədiyindən, bu qeyri-müəyyənlik uyğunsuzluqlara imkan yaradır.

Yardımanın məbləğinin ailənin adambaşına düşən gəlirindən asılı olduğunu nəzərə alaraq həmin anlayışın dəqiq təyin edilməsi məqsədilə “Ailənin orta aylıq gəlirinin hesablanması Qaydası”nın 8-ci maddəsində “ümumi gəlir”ə dəqiq anlayışın verilməsini təklif edirik.

11. Əlilliyin müəyyən edilməsi ilə bağlı Hesablama Palatası tərəfindən həyata keçirilən audit tədbirinin və analitik təhlillərin nəticələri bu sahə üzrə qüvvədə olan bəzi qanunvericilik aktlarının təkmilləşdirilməsinə ehtiyacın olduğunu göstərmişdir. Bu zaman ilk növbədə əlillik qruplarının, həmçinin əlil şəxslərin əmək qabiliyyətinin müəyyən edilməsinə xüsusi diqqət yetirilməlidir. Əlillik qrupları arasında sərhədlərin dəqiq müəyyənləşdirilməsi, əlilliyin tam reabilitasiya proqramını tətbiq etdikdən sonra nəticəsi olmayan əlillər və ya əlilliyin əmək qabiliyyətinin tam itirilməsi halı üçün müəyyən edilməsi, həmçinin əlilliyin təyin edilməsi zamanı əmək qabiliyyətinin itirilmə faizinin müəyyən olunması, buna müvafiq olaraq iş əlillərin fəaliyyət sahələrinin müəyyənləşdirilməsi, fikrimizcə, qanunvericilik aktlarının təkmilləşdirilməsinin əsas istiqamətlərini təşkil etməlidir.

Eyni zamanda aparılmış maliyyə-büdcə nəzarəti tədbirlərində Forma №088/U və Forma №027/U sənədlərinin çoxlu sayda saxtalaşdırılması hallarının aşkar edilməsi əlilliyin müəyyən edilməsi istiqamətində inzibati fəaliyyətin yenidən təşkilinə də ehtiyacın olduğunu göstərmişdir. Belə halların aradan qaldırılması üçün əlilliyin təyin edilməsində əsas sənəd sayılan bu formaların ciddi uçot blankı kimi təsdiq edilməsi məqsədmüvafiqdir. Həmçinin Həkim Məsləhət Komissiyaları və Tibbi Sosial Ekspert Komissiyalarının müstəqil qurumlar kimi fəaliyyət göstərmə imkanlarına baxılması (və ya tabeçilik strukturuna və dislokasiyasına yenidən baxılması), aparılan müalicə və reabilitasiya işlərinə qarşılıqlı nəzarətin təmin edilməsi məqsədilə formaların əslinin (kötüyünün) qarşılıqlı mübadiləsi məqsədmüvafiq olardı.

Bundan başqa, aparılmış təhlillər göstərir ki, əlilliyin sayının yüksəlməsinə iqtisadi amillər, başqa sözlə təyin edilmiş müavinətlərin məbləği, təqdim olunan imtiyazların genişliyi nəzərəcarpacaq təsirə malikdir.

Son zamanlar respublikanın iqtisadi inkişafının əlillər üçün təyin edilən müavinətlərin məbləğinin sürətlə artırılmasına şərait yaratdığını nəzərə alaraq

“Sosial müavinətlər haqqında” və “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunlarında nəzərdə tutulan əlavə müavinətlərin ləğv edilməsini (bu əlilliyə marağın aşağı düşməsinə səbəb olacaq) və ya əmək stajı və ağırlıq dərəcəsidən asılı olmayan konkret bir məbləğin müəyyən edilməsini (gözdən əllilər istisna olmaqla) məqsədamüvafiq hesab edirik.

12. Mərkəzi Kitabxana Sisteminə daxil olan kitabxanaların və kitabxana filiallarının ştatları keçmiş SSRİ Mədəniyyət Nazirliyinin 29 yanvar 1979-cu il tarixli “SSRİ Mədəniyyət Nazirliyinin Mərkəzi kitabxana sisteminin müvəqqəti nümunəvi ştatlarının təsdiq olunması haqqında” 53 nömrəli əmri ilə tənzimlənir. Həmin əmrə əsasən şəhər və kənd yerlərində ştatların sayı kitabxanalar üzrə oxucuların sayı və kitab verilişinə əsasən müəyyənləşdirilir. Aparılmış maliyyə-büdcə nəzarəti tədbirləri nəticəsində müəyyənləşdirilmişdir ki, ştat sayının müəyyən edilməsi üçün istifadə edilən bu cür yanaşma bəzi hallarda oxucuların sayının və kitab verilişlərinin süni surətdə artırılması ilə bərabər əlavə ştat vahidlərinin saxlanılmasına, bəzi hallarda isə filiallar üzrə oxucuların sayının həmin filialların yerləşdiyi yaşayış məntəqələrinin əhalisindən çox göstərilməsinə və son nəticədə büdcə vəsaitlərinin səmərəsiz istifadəsinə gətirib çıxarır. Bunları nəzərə alaraq yuxarıda göstərilən təlimatın yenidən işlənməsini və mərkəzi kitabxana sistemində daxil olan kitabxana və filiallar üzrə ştat vahidlərinin sayının kitab fonduna və ya əhalinin sayına əsasən müəyyənləşdirilməsini təklif edirik.

Bundan əlavə, respublika ərazisində mərkəzi kitabxana sistemində daxil olmayan kitabxanalar mövcuddur ki, həmin kitabxanaların ştat sayının müəyyənləşdirilməsi üçün müvafiq normativ sənəd yoxdur. Ona görə də göstərilən müəssisələrin ştat sayının müəyyənləşdirilməsini tənzimləyən normativ sənədin hazırlanması məqsədamüvafiq olardı.

13. Hesablama Palatası tərəfindən aparılan nəzarət tədbirləri ilə müəyyən edilmişdir ki, mənzil-kommunal təsərrüfatı müəssisələrinin zərərinin ödənilməsinə subsidiyaların hesablanması tənzimləyən normativ sənəd mövcud deyildir. Mövcud vəziyyətdə zərərin və subsidiyanın düzgün müəyyən edilməsi üçün meyarlar və şərtlər olmadığı üçün bu hesablamalar təxmini olaraq həyata keçirilir ki, bu da hesablamalarda təhriflərə şərait yaradır. Bu sahədə normativ sənədin olmaması, dövlət büdcəsi vəsaitlərinin səmərəli və qənaətli istifadəsinə tam təminat vermir, eyni zamanda nəzarət tədbirlərinin effektivliyinin yüksəldilməsinə maneçilik törədir.

Bunları nəzərə alaraq mənzil-kommunal təsərrüfatı müəssisələri üzrə zərərin ödənilməsinə subsidiyaların hesablanması tənzimləyən normativ sənədin hazırlanmasını məqsədəuyğun hesab edirik.

14. Azərbaycan Respublikasının İqtisadi İnkişaf Nazirliyi ilə razılaşdırılmaqla Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin 29 may 2003-cü il tarixli I-86№-li əmri ilə təsdiq edilmiş “Dövlət büdcəsindən maliyyələşən sahələrdə xərclərin

proqnozlaşdırılması və maliyyə ehtiyatlarından istifadənin müvafiq məsrəf normaları vasitəsilə tənzimlənməsi məqsədilə bazar iqtisadiyyatının tələblərinə uyğun hazırlanmış şəhər, rayon mərkəzlərində, qəsəbələrdə küçələrin süpürülməsi, işıqlandırılması, yaşıllıq sahələrinə qulluq edilməsi xərclərinin müvəqqəti normaları”nın qəbul edildiyi tarixdən 7 ilə yaxın vaxt keçmişdir. Ötən dövr ərzində “Müvəqqəti normalar”da müəyyən edilmiş yanacaq, xüsusi geyim, inventar və digər xərclər 2003-cü illə müqayisədə çeşidinə, miqdarına və məbləğinə görə dəyişmiş və respublikada geniş vüsət almış abadlıq işlərinin miqyası ilə uyğun gəlmir.

2003-2009-cu illərdə yüksək inkişaf meylləri və inflyasiya nəticəsində “müvəqqəti normalar” mövcud vəziyyətə uyğun gəlmədiyi üçün, qeyd olunan “müvəqqəti normaların” dəqiqləşdirilmiş normaları özündə əks etdirən qaydalarla əvəz edilməsi məqsədəuyğundur.

15. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin “Meşə qanunvericiliyinin pozulması hallarının qarşısının alınması tədbirləri haqqında” 2004-cü il 30 sentyabr tarixli 145 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Respublika meşələrində əsas meşə və kol cinslərinin köküstə buraxılış nırxları”na əsasən cinsindən asılı olmayaraq qabıqlı odunun 1 sız kub metrinin qiyməti daşınma məsafəsindən asılı olaraq 1,33 manatdan 5,18 manatadək, işlik oduncağın (sənaye emalı üçün- mebel, qapı-pəncərə, parket, tara və s.) 1 sız kub metrinin qiyməti cinsindən, daşınma məsafəsindən və gövdənin diametrindən (iri, orta, xırda) asılı olaraq 5,56 manatdan 198,39 manatadək təşkil edir. Məsələn, fıstıq cinsindən olan 1 sız kub metr işlik oduncaq (qabıqsız) üçün nırx dərəcələri 13,89 - 49,69 manat, palıd cinsindən olan 1 sız kub metr işlik oduncaq (qabıqsız) üçün nırx dərəcələri 18,06 - 64,60 manat təşkil edir.

Aparılan təhlillər göstərir ki, respublika meşələrində əsas meşə və kol cinslərinin köküstə buraxılış nırxları hazırda mövcud olan real bazar qiymətlərindən xeyli aşağıdır. Köküstə buraxılış nırxları 2004-cü ildə təsdiq edildiyindən sonrakı dövrlərdə mövcud inflyasiya şəraiti meşə materiallarının qiymətlərinin xeyli artmasına təsir göstərmişdir.

Mövcud vəziyyət “Meşələrin qorunub saxlanması və təkrar istehsalı fondu”nun vəsaitlərinin azalmasına səbəb olur, habelə qiymətli ağac növlərinin emal məqsədilə daha çox qırılmasına şərait yaradır ki, bu da öz növbəsində meşələrin mühafizəsi və bərpaasına, həmçinin meşə ehtiyatlarından səmərəli istifadə edilməsinə maneçilik törədir.

Bununla əlaqədar olaraq, Palata Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin “Meşə qanunvericiliyinin pozulması hallarının qarşısının alınması tədbirləri haqqında” 2004-cü il 30 sentyabr tarixli 145 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Respublika meşələrində əsas meşə və kol cinslərinin köküstə buraxılış nırxları”nın dərəcələrinə yenidən baxılmasını məqsədəmüvafiq hesab edir.

16. Ov fəaliyyəti ilə məşğul olmaq istəyən Azərbaycan Respublikası vətəndaşları ov icazəsini aldıqdan sonra, ovladığı hər heyvana görə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2004-cü il 6 noyabr tarixli 176 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Heyvanlar aləmindən istifadəyə görə ödəmələrin növləri, dərəcələri, tətbiq edilmə qaydaları və qeyri-qanuni heyvan ovuna cərimələr”də nəzərdə tutulan ödəmələri həyata keçirməlidir. Bəzi heyvanlar üzrə ödəmələr aşağıdakı kimidir: ceyran, maral, muflon, bezoar keçi, qarapaça- şərti maliyyə vahidinin 50 misli (50,0 manat); Dağıstan turu- şərti maliyyə vahidinin 22,5 misli (22,5 manat); çöl donuzu - şərti maliyyə vahidinin 15 misli (15,0 manat); cüyür- şərti maliyyə vahidinin 15 misli (15,0 manat); qonur ayı- şərti maliyyə vahidinin 22,5 misli (22,5 manat); dovşankimilər dəstəsi- şərti maliyyə vahidinin 1 misli (1,0 manat;) kəklik- şərti maliyyə vahidinin 1,15 misli (1,15 manat); bildirçin- şərti maliyyə vahidinin 0,14 misli (0,14 manat) və s.

Respublika ərazisində ekosistemin, fauna və floranın qorunub saxlanması, təbiətə və heyvanlar aləminə dəyən ziyanın kompensasiya edilməsi imkanlarının genişləndirilməsi məqsədilə həmin rüsum və ödəmələrin artırılması zəruridir.

Bununla əlaqədar olaraq Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2004-cü il 6 noyabr tarixli 176 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Heyvanlar aləmindən istifadəyə görə ödəmələrin növləri, dərəcələri, tətbiq edilmə qaydaları və qeyri-qanuni heyvan ovuna cərimələr”də nəzərdə tutulan ödəmələrə yenidən baxılmasını məqsədmüvafiq hesab edirik.

17. Respublikanın meşə təsərrüfatlarında meşə ehtiyatlarından istifadə üzrə əldə olunan vəsaitin bir hissəsi “Meşələrin qorunub saxlanması və təkrar istehsalı fondu”na, digər hissəsi isə “xüsusi vəsaitlərə” aid edilir. “Xüsusi vəsaitlərə” aid olunan daxilolmaların konkret tərkibinin və vəsaitlərin hansı mənbəyə aid edilməsi üzrə dəqiq sərhəddin müəyyən edilməməsi, əksər hallarda fonda aid olan vəsaitin “xüsusi vəsait” hesabına mədaxil olunmasına və yerlərdə onların uçotunun qarışdırılmasına şərait yaradır.

Aparılan nəzarət tədbirləri zamanı müəyyən edilmişdir ki, “xüsusi vəsait” hesabına daxil olan vəsait meşə təsərrüfatları tərəfindən tərtib olunmuş smeta əsasında sərbəst istifadə olunur, “Meşələrin qorunub saxlanması və təkrar istehsalı fondu”na daxil olan vəsait isə mərkəzləşmiş hesaba köçürülür və “Meşələrin qorunub saxlanması və təkrar istehsalı fondunun istifadə Qaydaları”na uyğun xərclənir.

Meşə gəlirlərindən əldə olunan vəsaitdən məqsəduyğun və səmərəli istifadə olunmasını təmin etmək məqsədilə həmin vəsaitin bir mənbədə, yəni “Meşələrin qorunub saxlanması və təkrar istehsalı fondu”na aid edilməsi və bu barədə müvafiq normativ aktlarda dəyişikliklərin edilməsi məqsəduyğun olardı.

18. Meşə təsərrüfatlarında büdcə vəsaiti hesabına əkin materiallarının (tinglər, toxmacalar) yetişdirilməsi və satılması ilə bağlı normativ sənəd mövcud deyildir və ixtiyari olaraq müəyyən edilir. Aparığımız müşahidələr göstərir ki, bu sahəni tənzimləyən normativ sənədin olmaması əksər hallarda əkin materiallarının kənar təşkilatlara əvəzsiz olaraq verilməsinə də şərait yaradır. Meşə təsərrüfatlarında 2006-cı ildə əkin materiallarının bir ədədinin plan qiyməti- 16,0 qəpik, 2007-ci ildə isə bir ədədinin plan qiyməti- 30,0 qəpik təşkil etmişdir ki, bu da mövcud bazar qiymətlərindən dəfələrlə aşağıdır. Bu vəziyyət “Meşələrin qorunub saxlanması və təkrar istehsalı fondu”na göstərilən mənbə üzrə daxilolmaların səviyyəsinin əhəmiyyətli dərəcədə azalmasına səbəb olur.

Bununla əlaqədar olaraq, meşə təsərrüfatlarında büdcə vəsaiti hesabına əkin materiallarının (tinglər, toxmacalar) yetişdirilməsi və satılmasını tənzimləyən müvafiq normativ-hüquqi sənədin hazırlanması məqsədəuyğundur.

19. Aparılan audit tədbirləri zamanı dövlət büdcəsinin “Kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı, balıqçılıq, ovçuluq və ətraf mühitin mühafizəsi” bölməsindən maliyyələşən meliorasiya və su təsərrüfatı sahəsində fəaliyyət göstərən yerli qurumlar üzrə ştat vahidlərinin sayının müəyyən edilməsi və onların dəyişdirilməsi üzrə normativ sənədin mövcud olmaması faktı aşkar edilmişdir. Həmin qurumlarda ştat vahidlərinin sayının müəyyən edilməsi və dəyişdirilməsi, onların tabe olduqları müvafiq mərkəzi icra orqanları tərəfindən sərbəst olaraq təsdiq edilir. Bu vəziyyət həmin sahələrdə ştat vahidlərinin sayının düzgün müəyyən edilməməsinə, lüzumsuz ştat vahidlərinin yaradılmasına şərait yaradır ki, bu da son nəticədə büdcə vəsaitlərindən qənaətlə istifadə edilməsinə maneçilik törədir.

Bununla əlaqədar olaraq, dövlət büdcəsinin “Kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı, balıqçılıq, ovçuluq və ətraf mühitin mühafizəsi” bölməsindən maliyyələşən büdcə təşkilatlarının nəzdində olan yerli qurumlarda ştat vahidlərinin sayının müəyyən edilməsi və onların dəyişdirilməsi üzrə normativ sənədin sahə xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla hazırlanması məqsədəuyğun olardı.

20. “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 17.3-cü maddəsinə əsasən ehtimal olunan qiyməti bu Qanunun 17.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan məbləğdən yuxarı olan malların (işlərin və xidmətlərin) digər satınalma metodlarının tətbiqi ilə həyata keçirilməsi yalnız Azərbaycan Respublikası Satınalmalar üzrə Dövlət Agentliyinin təsdiq etməsi şərtilə aparıla bilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Palata tərəfindən keçirilən nəzarət tədbirləri göstərir ki, satınalmaların təkliflər sorğusu və ya bir mənbədən satınalma metodları ilə həyata keçirilməsi üçün satınalan təşkilatlar tərəfindən “vaxtın məhdudluğu”, “işlərin tez bir zamanda başa çatdırılmasının zərurəti”, “işlərinin vacibliyi” və s. kimi dəlillər əsas gətirilməklə Satınalmalar üzrə Dövlət Agentliyinə müraciətlər edilir. Təkliflər sorğusunun və ya bir mənbədən satınalma metodunun tətbiq olunmasının Agentlik tərəfindən təsdiq edilməsinə baxmayaraq, bəzi təşkilatlar

tərəfindən həmin satınalmaların icrasına başlanma müddəti bir neçə ayadək uzadılır.

Göstərilənlərə əsasən “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 17-ci maddəsində müvafiq icra hakimiyyəti orqanının təsdiq etdiyi digər satınalma metodlarının tətbiqi ilə malların (işlərin və xidmətlərin) satınalma prosedurunun icrası üçün vaxt limitinin müəyyən edilməsi məqsədəmüvafiq olardı.

21. Eyni zamanda sifarişçi təşkilatlar tərəfindən edilən müraciətlərdə bir mənbədən satınalma metodunu tətbiq etməklə satınalmaları həyata keçirmək üçün “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 21-ci “Bir mənbədən satınalma metodundan istifadə şərtləri” maddəsində nəzərdə tutulmuş halların yarandığı göstərilir və Satınalmalar üzrə Dövlət Agentliyi isə müraciətdə göstərilənlərə istinad edərək bu metodun tətbiqini mümkün hesab edir.

Ancaq həmin maddədə göstərilən halların yaranmasının müəyyən edilməsində hansı məlumat və sorğu mənbələrinə istinad olunaraq bu qənaətə gəlinməsi, həmçinin Satınalmalar üzrə Dövlət Agentliyi tərəfindən bu halların yaranmasının reallığa və həqiqətə uyğun olmasına hansı qayda və normalara istinad olunmaqla nəzarət edilməsini və digər bu kimi məsələlərin həllini tənzimləyən qaydaların hazırlanmasına və mövcud normativ-hüquqi aktlara əlavə və dəyişikliklərin edilməsinə ehtiyac vardır.

22. Satınalma metodunun əsas tələblərindən biri “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 25-ci maddəsinə əsasən tenderin keçirilməsi barədə respublikanın dövlət qəzetlərində və beynəlxalq miqyasda yayılan KİV-də elanın verilməsidir. Bunları nəzərə alaraq təkliflər sorğusu prosedurunun şəffaflaşdırmaq və sahibkarlıq subyektləri arasında rəqabəti artırmaq məqsədi ilə həmin Qanunun 48.2-ci maddəsindən “Satınalan təşkilat bildiriş dərc edilməsini qənaət və səmərəlilik baxımından məqsədəuyğun saymadığı hallar istisna olmaqla” sözlərinin çıxarılması məqsədəuyğun olardı.

Eyni zamanda malların (işlərin və xidmətlərin) satın alınmasında şəffaflığın daha da artırılması üçün satınalan təşkilat tərəfindən satınalmaların nəticələri barədə məlumatların mütəmadi olaraq həmin təşkilatın rəsmi internet saytında yerləşdirilməsini məqsədəmüvafiq hesab edirik.

23. Nəzarət tədbirləri zamanı satınalma prosedurlarında bəzi hallarda tələb olunan səviyyədə maddi-texniki bazası olmayan, dövlət və digər kreditorlar qarşısında öhdəlikləri olan (aktivləri ilə örtülməyən) iddiaçı təşkilat tenderin qalibi elan olunması faktlarına da rast gəlinir. Belə podratçı təşkilatlar tərəfindən layihələr vaxtında icra olunmur, yerinə yetirilən işlərin keyfiyyəti tələb olunan standartlara uyğun gəlmir, tikintinin başa çatdırılması müddəti əsassız surətdə uzanır, bəzi hallarda iş prosesində layihədə nəzərdə tutulmayan işlərin görülməsinə

ehtiyacın yaranması adı ilə əlavə vəsaitlərin ayrılması zərurəti ortaya çıxır ki, bu da son nəticədə dövlət vəsaitlərindən səmərəli istifadə olunmaması ilə nəticələnir. Bundan başqa bir sıra hallarda satınalma prosedurunda iştirak edən iddiaçılar tərəfindən satınalma şərtlərinin müvafiq müddəaları yerinə yetirilmədiyini üçün onlar tender komissiyaları tərəfindən tenderdən kənarlaşdırılırlar və yekunda bir iddiaçının qalmasına baxmayaraq o, qalib elan olunur ki, bununla da tenderin baş tutması üçün tender təklifi vermiş iddiaçıların sayının “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 11-ci maddəsində göstərilən üçdən az olmaması tələbi formal hala çevrilir.

Satınalma prosesində qalibin müəyyən edilməsi üçün, fikrimizcə, tenderdə iştirak edən iddiaçıların sayının deyil, real təkliflərə malik olmaqla tenderə buraxılanların sayının əsas götürülməsi, yuxarıda qeyd olunan nöqsanların qarşısının alınmasına və vəsaitlərdən səmərəli istifadə olunmasına şərait yaratmış olardı.

24. Hesablama Palatası tərəfindən keçirilən audit tədbirləri nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, bir sıra qurumlarda satın alınan malların (işlərin və xidmətlərin) ehtimal olunan qiymətini müəyyən edən şəxslər satınalma prosedurlarında iddiaçı kimi iştirak edirlər. Bu isə dövlət satınalmalarının obyektiv aparılmasına maneçilik törədir.

Bunu nəzərə alaraq “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 13-cü maddəsinə aşağıdakı məzmununda bəndin əlavə olunmasını təklif edirik: “Satın alınan malların (işlərin və xidmətlərin) ehtimal olunan məbləğinin hesablanmasında iştirak edən şəxslərin satınalma prosedurunun iştirakçısı olması qadağandır”.

25. Tender prosedurlarının ən mühüm və problemləli mərhələlərindən biri satın alınan malların (işlərin və xidmətlərin) ehtimal olunan qiymətinin təyin edilməsidir. Belə ki, “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 27-ci “Malların (işlərin və xidmətlərin) ehtimal olunan qiyməti” maddəsinə əsasən satınalan təşkilat tender prosedurlarının başlanmasından əvvəl satın alacağı malların (işlərin və xidmətlərin) ehtimal olunan qiymətini mövcud qanunvericiliyə əsasən müəyyən etməlidir. Lakin qeyd olunan “mövcud qanunvericiliyin” hansı normativ hüquqi aktlarla tənzimlənməsi məlum deyildir.

Buna görə də malların (işlərin və xidmətlərin) ehtimal olunan qiymətin müəyyən edilməsi üçün müvafiq normativ sənədin hazırlanması məqsədəmüvafiq olardı.

26. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2003-cü il 20 fevral tarixli 855 nömrəli Fərmanı ilə Azərbaycan Respublikası Satınalmalar üzrə Dövlət Agentliyi haqqında Əsasnamə təsdiq edilmişdir. Əsasnaməyə görə dövlət vəsaiti hesabına malların (işlərin və xidmətlərin) müsabiqə əsasında satın alınmasının qanuniliyinə və müqavilələrin icrasına nəzarət etmək, dövlət satınalma prosesində mübahisəli

məsələləri araşdırmaq, qanunvericiliyin tələbləri pozulduğu halda “Qanunun müddələrinə uyğun tədbirlər görmək” Agentliyin vəzifə və funksiyalarına aid edilmişdir. Lakin qeyd olunan funksiyaların həyata keçirilməsi mexanizmi indiyədək müəyyən edilməmişdir.

Ona görə də bu mexanizmi nəzərdə tutan müvafiq normativ sənədin hazırlanmasını məqsədmüvafiq hesab edirik.

27. Qeyd etmək lazımdır ki, “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun bəzi müddəaları ilə qoyulmuş tələblər birmənalı müəyyən edilmədiyi üçün yerlərdə malların (iş və xidmətlərin) satın alınmasının həyata keçirilməsində müəyyən çətinliklər yaranır, bəzi hallarda isə subyektiv yanaşmaların tətbiqinə şərait yaratmış olur. Bundan başqa, dövlət vəsaitləri ilə həyata keçirilən satınalmaların həcmnin və intensivliyinin əhəmiyyətli dərəcədə artmasına baxmayaraq qanunvericiliklə müəyyən olunmuş həddlər müvafiq dövlət orqanlarının fəaliyyətinin çevik və məqsədyönlü təşkil olunması imkanlarını azaldır, vaxt itgisinə səbəb olmaqla yanaşı bəzi hallarda mənfi təsir göstərən amillərdən birinə çevrilir.

Bunları aradan qaldırmaq, habelə dövlət satınalmalarının səmərəli təşkilini təmin etmək üçün aşağıdakıları təklif edirik:

- “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 40.2-ci maddəsində müqavilənin yerinə yetirilməsi təminatının konkret müəyyən edilməsini və onun müqavilənin son müddətinə qədər qüvvədə olma şərtinin təsbit olunmasını;

- kotirovka sorğusu üsulu ilə həyata keçirilən satınalmalarda Qanunun 6.2-ci maddəsi üzrə tələblərin sadələşdirilməsini;

- açıq tender və kotirovka sorğusu üsulu ilə aparılan satınalmalar zamanı müvafiq icra hakimiyyəti tərəfindən malların (işlərin və xidmətlərin) ehtimal olunan qiyməti üçün müəyyənləşdirilən minimum məbləğ həmin dövrdə dövlət büdcəsinin həcmnin, minimum əmək haqqının vergi tutulmayan məbləğinin, rəsmi inflyasiyanın həcmnin bir neçə dəfə artmasına baxmayaraq, son yeddi-səkkiz ildə dəyişilməz qalmışdır. Bu isə dövlət büdcəsindən maliyyələşən nazirlik, komitə, şirkət və baş idarələrin rəhbərlərinə həmin qurumların fəaliyyətini çevik idarə etməyə, yaranmış ehtiyacların vaxtında və dolğun ödənilməsinə imkan vermir. Qeyd edilən məhdudiyyətin aradan qaldırılması, hər iki satınalma üsulu üzrə müvafiq icra hakimiyyəti tərəfindən müəyyən edilmiş malların (işlərin və xidmətlərin) ehtimal olunan qiyməti üzrə müəyyənləşdirilən minimum məbləğin hazırki iqtisadi mühitin səviyyəsinə uyğunlaşdırılması məqsədilə bu məbləğlərə yenidən baxılaraq müvafiq qaydada artırılmasını;

- dövlət satınalmaları zamanı qənaətliliyin, səmərəliliyin və nəticəliliyin təmin olunması və “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tələblərinin yerlərdə birmənalı yerinə yetirilməsi üçün bütöblükdə Qanunun icra mexanizmlərini tənzimləyəcək müvafiq Təlimatın işlənilib hazırlanılmasını.

28. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2008-ci il 5 dekabr tarixli 272 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə Hallar Nazirliyi tərəfindən tikinti sahəsində dövlət nəzarətinin mərhələlərlə həyata keçirilməsi Qaydaları”nın 3.4-cü bəndinin (dövlət büdcəsi vəsaiti hesabına tikinti işlərinin aparılması üzrə smeta dəyərinin müəyyənləşdirilməsi) 3.4.3-cü hissəsinin 3-cü abzasında inşaat materiallarının sifarişçi və podratçı tikinti təşkilatları arasında razılaşdırılmış faktiki dəyərləri (ƏDV-siz) haqqında məlumatların təqdim edilməsi tələb olunur. Praktikada bu Qaydanın tələbi ilə “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun müvafiq maddəsinin tələbləri arasında müəyyən uyğunsuzluq yaranır. Belə ki, bir tərəfdən “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun “Malların (işlərin və xidmətlərin) ehtimal olunan qiyməti” maddəsinə (maddə 27) görə satınalan təşkilat tender prosedurlarının başlanmasından əvvəl satın alacağı malların (işlərin və xidmətlərin) ehtimal olunan qiymətini müəyyənləşdirməli, tender zərflərinin açıldığı gündə məxfi saxlamalı və tenderin nəticəsinin qiymətləndirilməsi üçün istifadə etməlidir, digər tərəfdən ehtimal olunan qiyməti təyin edən Qaydalar isə obyektin ehtimal olunan qiymətini (müqavilə qiymətini) müəyyən etmək üçün inşaat materiallarının sifarişçi ilə podratçı tikinti təşkilatları arasında razılaşdırılmış faktiki dəyərləri (ƏDV-siz) haqqında məlumatların olmasını tələb edir. Başqa sözlə, tender keçirilməsi üçün obyektin ehtimal olunan qiyməti müəyyən edilməlidir, ehtimal olunan qiyməti müəyyən etmək üçün isə podratçı təşkilat olmalıdır. Tender keçirilmədən isə podratçı təşkilatı müəyyən etmək mümkün deyildir.

Eyni zamanda sifarişçi ilə podratçı tikinti təşkilatlarının öz aralarında inşaat materialları üzrə qiyməti müəyyən etməsi nəticədə korrupsiyaya şərait yaradan hüquqpozumaların baş verməsinə səbəb ola bilər.

Qeyd olunan iki sənəd arasında uyğunsuzluğun aradan qaldırılması məqsədi ilə müvafiq dəyişikliklərin aparılmasını təklif edirik.

29. Hesablama Palatası tərəfindən Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərən diplomatik nümayəndəliklərində aparılan nəzarət tədbirlərinin nəticələri göstərir ki, bəzi hallarda kənarlaşma və nöqsanlara yol verilməsinə subyektiv amillərlə yanaşı normativ sənədlərdə olan boşluqlar da şərait yaradır.

Belə ki, diplomatik nümayəndəliklərdə əlavə dəyər vergisi üzrə qaytarılmış vəsaitlərin maliyyələşmələrdə nəzərə alınma mexanizminin və uçot-hesabat

sənədlərində əks olunma qaydalarının müəyyən edilməməsi, geri alınmış vəsaitlərin müxtəlif təyinatlara xərclənməsi xərclər smetasının icrasında kənarlaşmaların yaranmasına və xərclərin hesabatlılığının pozulmasına səbəb olur. Eyni zamanda diplomatik nümayəndəliklər tərəfindən alınan bir çox mallara, o cümlədən yanacaq və sürtgü materiallarına görə geri qaytarılan aksiz vergisindən istifadə qaydaları isə qanunvericiliklə tənzimlənməmişdir.

Qeyd olunan kənarlaşmalara səbəb olan halların aradan qaldırılması və vəsaitlərdən istifadə sahəsində şəffaflığın artırılması məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2008-ci il 21 yanvar tarixli 11 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Diplomatik xidmət əməkdaşlarına təminat və kompensasiyaların verilməsi Qaydaları”na diplomatik nümayəndəliklərin aldığı mallara və onlara göstərilən xidmətlərə görə ödənilmiş əlavə dəyər vergisinin geri alınmasının və qısa müddət ərzində tam həcmdə dövlət büdcəsinə ödənilməsinin diplomatik nümayəndəliklər tərəfindən təmin edilməsi, bu barədə Xarici İşlər və Maliyyə Nazirliklərinə mütəmadi (aylıq) olaraq hesabatın verilməsi məqsədəuyğun hesab olunmaqla Qaydaların 8.13-cü bəndinin aşağıdakı redaksiyada verilməsini məqsədmüvafiq hesab edirik:

“8.13. Diplomantik nümayəndəliklərin aldığı mallara və onlara göstərilən xidmətlərə görə ödənilmiş əlavə dəyər və aksiz vergisinin geri alınması və beş bank günü ərzində tam həcmdə dövlət büdcəsinə ödənilməsi diplomatik nümayəndəliklər tərəfindən təmin edilir. Bu barədə Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər və Maliyyə Nazirliklərinə mütəmadi (aylıq) olaraq müvafiq hesabat təqdim edilir.”

30. Xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərən diplomatik nümayəndəliklər tərəfindən Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin 1998-ci il 15 iyul tarixli İ-62 nömrəli Əmri ilə təsdiq edilmiş “Büdcədən maliyyələşən idarə, müəssisə və təşkilatlarda mühasibat uçotunun hesablar planı və onun tətbiqinə dair Təlimat”ın “Əsas vəsaitlərin köhnəlməsi (amortizasiyası)” bəndinə əsasən müəssisənin xarici ölkələrdə olan nümayəndəlikləri, törəmə müəssisələri, şöbələri və digər bölmələri müstəqil balansla ayrıldığı üçün onların xarici ölkələrdə olan əsas vəsaitlərinə öz ölkələrində köhnəlmə (amortizasiya) hesablanmır. Həmin vəsaitlərə onların istifadə olunduğu ölkələrin normativ sənədləri əsasında köhnəlmə (amortizasiya) hesablanma bilər.

Yuxarıda qeyd edilən təlimatın bu bəndinə istinad edərək xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərən diplomatik nümayəndəliklər öz sərəncamlarında olan əsas vəsaitlərə nə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun, nə də olduğu ölkələrin normativ sənədlərinə uyğun köhnəlmə (amortizasiya) hesablamır. Bəzi hallarda əvəzsiz alınan əsas vəsaitlərin dəyər ifadəsi ilə uçotu da aparılmır. Lakin inventarizasiyanın aparılmasından asılı olmayaraq hər il həmin əsas vəsaitlərin və əmlakların uçotdan silinmələri barədə aktlar tərtib edilir. Qeyd etmək lazımdır ki, “Diplomatik xidmət haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 20.3-cü maddəsində diplomatik xidmət orqanlarının Azərbaycan

Respublikasının ərazisində və xaricdə dövlət mülkiyyətində olan əmlak üzərində sahiblik, istifadə və sərəncam hüququnun Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Eyni zamanda əsas vəsaitlərin uçotdan silinməsi Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2004-cü il 6 noyabr tarixli 177 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət müəssisə və təşkilatlarının, habelə nizamnamə kapitalında dövlətin payı olan müəssisələrin balansında olan yararsız hala düşmüş əsas vəsaitlərin silinməsi və bu vəsaitlərin söküntüsündən əldə edilən material qiymətliyələrinin satışı üzrə Qaydalar”ı ilə tənzimlənir.

Fikirimizcə, yuxarıda göstərilən Təlimatda müəssisənin xarici ölkələrdə olan nümayəndəliklərinə qoyulan qaydalar Azərbaycan Respublikasının xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərən diplomatik nümayəndəliklərinə şamil edilməməlidir. Edildiyi təqdirdə Təlimatın “Diplomatik xidmət haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun tələblərinə və Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2004-cü il 6 noyabr tarixli 177 nömrəli Qərarı müəyyən edilmiş qaydalara uyğunlaşdırılması məqsədəuyğundur.

31. Respublikamızda ayrı-ayrı fəaliyyət sahələri üzrə keçmiş Azərbaycan SSR Nazirlər Sovetinin “Azərbaycan SSR Mədəniyyət Nazirliyinin mədəniyyət evi, klub və muzeylərinin nümunəvi ştatları haqqında” 1990-cı il 30 iyun tarixli 284 nömrəli, həmçinin Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin “Tərkibində axşam sinifləri və qiyabi qruplar olan gündüz ümumtəhsil məktəbləri üçün əlavə ştat və əmək haqqında faiz əlavəsi haqqında” 1993-cü il 14 oktyabr tarixli 543 nömrəli Qərarları ilə hər 200 kv.m. sahəyə 0,5 vahid, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin “Azərbaycan Respublikası Xalq Təhsili Nazirliyinin əqli və fiziki inkişafında qüsurlar olan uşaqlar üçün xüsusi internat məktəblərinin rəhbər işçiləri, inzibati-təsərrüfat, tədris-yardımcı və xidmət işçiləri heyətinin nümunəvi ştatları haqqında” 1992-ci il 9 yanvar tarixli 6 nömrəli və “Azərbaycan Respublikası dövlət ümumtəhsil məktəblərinin, litseylərin və gimnaziyaların nümunəvi ştatları haqqında” 1996-cı il 26 may tarixli 59 nömrəli Qərarları ilə hər 400 kv.m. sahəyə 1 vahid, “İnternat məktəblərinin, internat tipli liseylərin və gimnaziyaların rəhbər işçilərinin, inzibati-təsərrüfat, tədris-köməkçi və xidmətedici heyətinin nümunəvi ştatları haqqında” 2006-cı il 23 iyun tarixli 153 nömrəli Qərarı ilə isə hər 500 kv.m. sahəyə bir vahid hesabı ilə xadimə vəzifəsi müəyyən edilmişdir.

Yerli icra hakimiyyəti orqanlarında isə xadimə ştat vahidi kvadrat metrle ölçülən sahə göstəricilərinə görə deyil, müxtəlif sayda miqdar göstəricilərilə müəyyən edilmişdir. Belə ki, “Yerli icra hakimiyyətləri haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barəsində” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1999-cu il 16 iyun tarixli 138 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Bakı şəhər icra hakimiyyəti başçısı

aparatinın Nümunəvi strukturu və ştat vahidlərinin sayı” üzrə uyğun olaraq 9 xadimə ştat vahidi müəyyənləşdirilmişdir.

Eyni zamanda bildiririk ki, Azərbaycan Respublikasının mövcud qanunvericilik aktları ilə mərkəzi icra hakimiyyəti, məhkəmə və qanunverici hakimiyyəti orqanlarında təmizlik işlərinin aparılması üçün xadimə ştat vahidini tənzimləyən normativlər müəyyən edilməmişdir.

Göstərilənləri nəzərə alaraq bütün sahələr üzrə sahə xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla müvafiq meyarlar əsasında xadimə ştat vahidlərinin müəyyən edilməsini nəzərdə tutan qaydaların hazırlanmasını məqsədamüvafiq hesab edirik.

32. Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatası tərəfindən Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin Bakı şəhər Ticarət və Xidmət Departamentində aparılmış nəzarət tədbiri nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, Azərbaycan Respublikası İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin Antiinhisar Siyasəti və İstehlakçıların Hüquqlarının Müdafiəsi Dövlət Xidmətinin və Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin Bakı Şəhər Ticarət və Xidmət Departamentinin nəzarət sahəsindəki fəaliyyətlərini tənzimləyən mövcud normativ-hüquqi sənədlərlə müəyyənləşdirilmiş funksiya və vəzifələr demək olar ki, bir-birini tamamlayır. Belə ki, hər iki qurumun təsdiq edilmiş əsasnamələrində istehlakçıların hüquqlarının dövlət tərəfindən qorunmasını təmin edən, istehlak bazarında, o cümlədən ticarət və xidmət sahələrində mövcud norma və qaydalara, malların və xidmətlərin keyfiyyətinə və təhlükəsizliyinə dövlət nəzarətini həyata keçirən dövlət orqanı olduğu göstərilmişdir.

Qeyd olunanları, habelə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 28 iyul 2007-ci il tarixli 2292 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Şəffaflığın artırılması və korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Milli Strategiya və onun həyata keçirilməsi ilə bağlı 2007-2011-ci illər üçün Fəaliyyət Planı”nın 7-ci bəndinin tələblərini nəzərə alaraq Palata istehlak bazarına nəzarət sahəsindəki səlahiyyətlərinin dəqiqləşdirilməsi məqsədilə qanunvericilikdə müvafiq dəyişikliklərin edilməsi məqsədamüvafiq olardı.

33. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2006-cı il 29 dekabr tarixli 510 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Xüsusi razılıq (lisenziya) tələb olunan fəaliyyət növlərinin siyahısı və həmin fəaliyyət növlərinə xüsusi razılıq (lisenziya) verilməsinə görə ödənilən dövlət rüsumunun məbləğləri”nə əsasən etil (yeyinti) spirtinin və alkoqollu içkilərin (şərabın, konyakın, araqın və siyahısı Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən müəyyən edilən digər alkoqollu içkilərin), eləcə də tütün məmulatının satışı fəaliyyət növləri üzrə lisenziyanın alınması üçün dövlət rüsumunun məbləği 220 (iki yüz iyirmi) manat təşkil etdiyi halda, İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 236-cı maddəsinə əsasən etil (yeyinti) spirti, alkoqollu içkilər və tütün məmulatlarının satışı qaydalarının pozulmasına görə cərimənin məbləği cəmi 10 (on) manatdan 35 (otuz beş) manatadək müəyyən edilmişdir. Cərimənin məbləğinin lisenziyanın məbləğindən dəfələrlə az olması

lisenziyanın alınmasına marağın azalmasına və nəticədə ticarət və ya ictimai iaşə müəssisələrinin kütləvi surətdə lisenziyasız fəaliyyət göstərməsinə şərait yaradır.

Bu halların tam şəkildə aradan qaldırılmasını və məsuliyyətin artırılmasını təmin etmək məqsədilə İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 236-cı maddəsində müəyyən edilən cərimənin məbləğinin artırılması məqsədamüvafiq hesab edilir.